

Agata Kozioł, Marta Tomasiak
Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie

WYSTAWA JUBILEUSZOWA
„...JAK DOBRZE BYĆ PO KARTACH PRZESZŁOŚCI – WĘDROWCEM!”.
WSPOMNIENIE O HIERONIMIE ŁOPACIŃSKIM

**The jubilee exhibition “...how good it is to be on the pages of the past
– a wanderer!”. Memories of Hieronim Łopaciński**

**Юбилейная выставка «...как хорошо быть по страницам прошлого
– скитальцем!». Воспоминания об Иерониме Лопацинском**

Słowa kluczowe: Hieronim Łopaciński, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie, wystawa, jubileusz

Key words: Hieronim Łopaciński, Hieronim Łopaciński Regional Public Library in Lublin, exhibition, jubilee

Ключевые слова: Иероним Лопацинский, Люблинская Воеводская Публичная Библиотека им. Иеронима Лопацинского, выставка, юбилей

W związku z przypadającą w 2021 r., 115. rocznicą śmierci patrona Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego została przygotowana ekspozycja „...jak dobrze być po kartach przeszłości – wędrowcem!”. *Wspomnienie o Hieronimie Łopacińskim*. Myślą przewodnią wystawy było ukazanie sylwetki Hieronima Łopacińskiego, jednej z najważniejszych postaci Lublina z przełomu XIX i XX w., człowieka o wszechstronnych zainteresowaniach i pasjach, nauczyciela w lubelskim gimnazjum, ale przede wszystkim bibliofila, językoznawcy, historyka literatury, etnografa, badacza historii i kultury Lubelszczyzny. Prezentowana w dniach od 22 czerwca do 9 października w Galerii Biblioteki ekspozycja została przygotowana z wykorzystaniem bogatych zbiorów WBP, w tym spuścizny patrona Biblioteki, jak również księgozbioru zgromadzonego przez Łopacińskiego oraz różnorodnych wydawnictw dotyczących biografii i pracy naukowej badacza. Autorami ekspozycji byli: Agata Kozioł i Marta Tomasiak (Dział Informacji i Promocji WBP), Katarzyna Stanek i Mariusz Olejarczyk (Dział Naukowo-Wydawniczy WBP) oraz Jacek Wałdowski (Pracownia Plastyczna WBP).

Wystawa została podzielona na dwie części. Pierwsza stanowiła „wędrowkę” po miejscach związanych z Hieronimem Łopacińskim. W drugiej skoncentrowano się na najważniejszych obszarach jego działalności naukowej oraz zaprezentowano najistotniejsze publikacje i odkrycia z nimi związane, uwzględniając warsztat pracy, notatki, rękopisy, fotografie, ale także bardzo bogatą korespondencję.

Pierwsza część wystawy składała się z 12 plansz o wymiarach 100 x 70 cm, które prezentowały najważniejsze fakty z życia prywatnego i naukowego Hieronima Łopacińskiego. Każda koncentrowała się na konkretnym miejscu związanym z bohaterem wystawy. Stąd też na tło plansz zostały wykorzystane pocztówki oraz fotografie wydane na przełomie XIX i XX w., czyli w latach kiedy żył Łopaciński. Prezentowany materiał ikonograficzny w całości pochodził ze zbiorów lubelskiej ksiąźnicy. Uzupełnieniem każdej planszy były cytaty, zaczerpnięte z wypowiedzi przyjaciół i bliskich Łopacińskiego.

Chronologicznie zaplanowane plansze otwierała ta, ukazująca korzenie Hieronima Rafała Łopacińskiego, który wywodził się z rodu Łopacińskich herbu Lubicz, który w XVIII w. zamieszkiwał na Litwie. Polską linię rodziny zapoczątkował Bartłomiej Łopaciński, przenosząc się pod koniec osiemnastego stulecia Litwy do Korony i osiedlając w Woli Goryńskiej pod Radomiem. Patron Biblioteki urodził się 30 IX 1860 r. w Ośnie Górnym na Kujawach. Jego rodzicami byli Ludwik Łopaciński i Maria z Krusiewiczów, miał cztery siostry: Józefę, Michalinę, Antoninę oraz Wacławę i brata Ruperta Jana¹. Początkowo Hieronim kształcił się pod okiem swojej matki, a po przeprowadzce rodziny Łopacińskich w 1871 r. do Kalisza, rozpoczął naukę w męskim gimnazjum klasycznym, które ukończył w 1879 r., otrzymując maturę ze srebrnym medalem za szczególne zamiłowanie do języków starożytnych i historii. W następnej kolejności rozpoczął studia na oddziale klasycznym wydziału filologicznego rosyjskiego Uniwersytetu Warszawskiego. Uzyskując oceny celujące ze wszystkich przedmiotów Łopaciński w 1883 r. skończył studia i rozpoczął pracę jako nauczyciel nadetatowy języków starożytnych w warszawskich gimnazjum. Tutaj zostały zaprezentowane m.in. takie dokumenty jak legitymacja szkolna wydana z 1876 r., list pochwalny po ukończeniu V klasy gimnazjum czy też pismo dyrektora III Gimnazjum Męskiego w Warszawie do Hieronima Łopacińskiego o mianowaniu go przez Kuratora Warszawskiego Okręgu szkolnego nauczycielem nadetatowym w tym gimnazjum.

Kolejne plansze odwoływały się już do lubelskich czasów Hieronima Łopacińskiego, od momentu jego przybycia do Lublina aż do chwili śmierci w sierpniu 1906 r., ze szczególnym uwzględnieniem ważnych dla niego miejsc, a także wydarzeń i publikacji związanych z Lubelszczyzną.

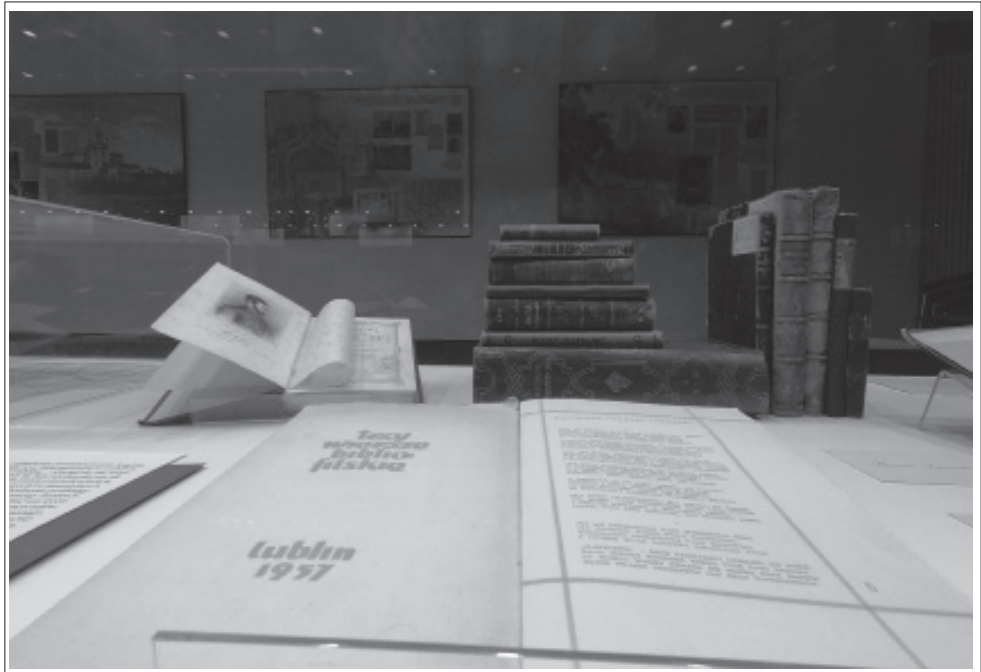
Hieronim Łopaciński w 1884 r. przyjechał do miasta nad Bystrzycą „na »życzenie« ówczesnego dyrektora gimnazjum gubernialnego, Siengalewicz, który potrzebował nowego nauczyciela języków klasycznych. O kandydacie miał dokładne referencje od dziekana Uniwersytetu Warszawskiego, Djaczana. Łopaciński zgodził się na przedstawioną mu propozycję, bo zapewniała mu stabilizację życiową. I tak rozpoczął się jego 22-letni pobyt oraz piękna i pożyteczna działalność w Kozim Grodzie”². Łopaciński zamieszkał w Śródmieściu, w czteropokojowym mieszkaniu w kamienicy przy ulicy Gubernatorskiej 1/172 (obecnie ul. Kościuszki), powszechnie określanej jako „dom Zinkiewicza”. Bliski Łopacińskiemu Mieczysław Biernacki, wspominał:

„(...) poszedłem go odwiedzić w jego 4-pokojowym mieszkaniu przy ulicy wówczas Gubernatorskiej (obecnie Kościuszki). Trzy pokoje były wprost zawałone książkami

¹ J. Smolarz, *Hieronim Łopaciński – człowiek, uczonek, regionalista*, „Region Lubelski”, T. 6(8) 1994–1996, s. 102.

² Z. Bieleń, *Hieronim Łopaciński (1860–1906)*, w: *Hieronim Łopaciński we wspomnieniach*, oprac. Z. Bieleń, Lublin 2004, s. 13.

leżącymi w kuferkach, workach albo też stosach wprost na ziemi. W 4. pokoju założonym także stosami książek, wąski korytarzyk między nimi prowadził do łóżka, maleńkiej umywalki i przybitych na ścianie szaragów do wieszania ubrań³.

Stąd też na wystawie została zaprezentowana korespondencja z adresem zamieszkania lubelskiego uczonego czy też fotografie z jego mieszkania autorstwa Józefa Smolińskiego.

Następna plansza przedstawiała Gimnazjum Męskie w Lublinie, mieszczące się przy ul. Namiestnikowskiej nr 296 (obecnie ul. Narutowicza 12), gdzie profesor Łopaciński pracował na etacie nauczyciela języków starożytnych, a od 1899 r. zajmował się także szkolnym księgozbiorem, który w tamtym czasie stanowił jedyny warsztat pracy naukowej w Lublinie. Tutaj znajdziemy m.in. notes Hieronima Łopacińskiego z nazwiskami i stopniami uczniów czy też fotografię z około 1900 r., przedstawiającą profesorów i uczniów w Gimnazjum Męskim w Lublinie, gdzie nie zabrakło profesora Łopacińskiego.

Ksiądz Karol Dębiński opisywał następująco rytm dnia profesora:

„Wstawał o godzinie 7½ rano; o godzinie 2½ [po południu] wracał z lekcji i do godziny 3 pracował; o godzinie 3 spożywał obiad i znowu pracował do godz. 6; od godz. 6 do godziny 7 wieczorem przesiadywał ze znajomymi w cukierni Semadeniego na rogu Początkowskiej i Krakowskiego Przedmieścia lub spacerował po Krakowskim Przedmieściu, gdzie spotykał się z różnymi osobami i załatwiał rozmaite sprawy; od 7 godz. siadał do pracy i pracował zwykle do godziny 12 w nocy. Czasem bywał w teatrze, a czasem wybierał się w odwiedziny do znajomych⁴.”

Stąd też kolejne plansze skupiały się na Krakowskim Przedmieściu i okolicach, przywołując miejsca, które tam często odwiedzał Łopaciński. W tym lubelskie księgarnie czy też targ na placu przed Kościołem Karmelitów przy ul. Świętoduskiej w poszukiwaniu cennych egzemplarzy, bo jak pisała Maria Gawercka:

„Hieronim Łopaciński, mimo, że był przede wszystkim naukowcem był też prawdziwym bibliofilem, dla którego książki były nie tylko potrzebą ale i namiętnością życia. (...) Do gromadzenia księgozbioru zmuszała go z jednej strony potrzeba prowadzenia badań we własnym warsztacie naukowym, z drugiej zaś owa namiętność bibliofilska, która wiązała się z poszukiwaniem rzadkich i cennych dzieł. Zbierał je różnymi drogami, charakterystycznymi dla zapalnych zbieraczy. Wiele książek znalazł sam, szperając po zapadłych kątach kraju, nawet na strychach i w piwnicach, wiele otrzymywał od przyjaciół i znajomych, kupował, pożyczał, zamieniał, nie zaniedbywał żadnej okazji ani nie żałował czasu na zdobycie chociażby jednej poszukiwanej książki, czy dokumentu. Środki swoje na potrzeby codzienne ograniczał na rzecz książek⁵.”

³ M. Biernacki, *Wspomnienie o Hieronimie Łopacińskim*, „Zdrój”, 1946, nr 4, s. 6.

⁴ Wojewódzka Biblioteka Publiczna (dalej: WBP Lublin), Dział Zbiorów Specjalnych (dalej: DZZS), Korespondencja Feliksa Araszkiwicza z lat 1924–1966 w sprawach zawodowych, wydawniczych i literackich), rkps 2065, k. 48–50.

⁵ M. Gawarecka, *Hieronim Łopaciński 1860–1906*, w: *Sylwetki bibliofilów lubelskich*, Lublin 1985, s. 13–14.

Zgromadzony księgozbiór lubelskiego bibliofila, liczący ok. 12 000 tomów stał się podstawą Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego. W kolekcji o profilu humanistycznym znajdowało się m.in. 3556 starych druków, 27 inkunabułów, 693 rękopisy i około 600 map.

Chociaż Lublin nie był rodzinnym miastem Hieronima Łopacińskiego, to jednak poświęcił mu on wiele uwagi. Jak pisał Feliks Araszekiewicz:

„(...) postać Łopacińskiego jest wyjątkowo związana z Lublinem i Lubelszczyzną. Nazywano go żywą kroniką Lublina. Jeżeli chodziło o dokładne poznanie miasta ze strony historycznej, architektonicznej lub w ogóle jakiegokolwiek, nikt ze współczesnych Łopacińskiemu nie potrafił dać dokładniejszych informacji. Pomimo, iż był bardzo zapracowany i wiecznie zaszyty w księgach, nigdy, gdy go proszono, nie tylko nie odmawiał oprowadzenia po mieście, lecz wielokrotnie sam sprowadzał obcych dla pokazania im miasta o ciekawej przeszłości. A czynił to z zapałem i szczerym oddaniem”⁶.

Lubelski historyk interesował się dziejami lubelskich pomników, w tym pomnika Unii Lubelskiej. Zebrał wiele notatek z nim związanych, a w 1905 r. poparł akcję jego odnowy. Zebrane materiały znajdują się w zbiorach specjalnych Biblioteki⁷, z których na wystawie zaprezentowano wydruk korektorski artykułu *Pomnik Unii w Lublinie 1569, 1825/6, 1905. Notatka historyczna, skreślona przez Hieronima Łopacińskiego*, opublikowanego w „Tygodniku Ilustrowanym” (1906, nr 3) z licznymi dopiskami autora oraz plan prac związanych z renowacją pomnika Unii Lubelskiej.

Jako zasłużony badacz przeszłości Lublina, dokonał kilku znaczących odkryć związanych z historią miasta. Stąd też na kolejnych planszach przywołano m.in. jego kilka znaczących odkryć związanych z historią naszego miasta. W 1903 r. odczytał karty pergaminowe z 1754 r., które zostały znalezione podczas remontu Kościoła Rektoralnego pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny Zwycięskiej, dotyczące postawienia kopuły tej świątyni. Ustalił także genezę fresków w Kaplicy Trójcy Świętej na Zamku Lubelskim, dlatego na wystawie nie zabrakło fragmentu artykułu Hieronima Łopacińskiego pt. *Z powodu odkrycia zabytków malarstwa starożytnego w kościele świętej Trójcy w Lublinie*⁸, czy też fragmentów korespondencji profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego Mariana Sokołowskiego do lubelskiego badacza na temat Kaplicy Trójcy Świętej, gdzie zostały zawarte wskazówki konserwatorskie dotyczące technicznej strony odkrywania fresków⁹.

Łopaciński brał żywy udział w życiu umysłowym i kulturalnym, był znany i ceniony w środowisku lokalnym, o czym świadczy jego udział w różnych wydarzeniach tego okresu. W 1901 r. z inicjatywy Towarzystwa Dobroczynności doszło do zorganizowania w Lublinie Wystawy Przedmiotów Sztuki i Starożytności, gdzie w skład komitetu organizacyjnego wszedł m.in. Hieronim Łopaciński, któremu powierzono opracowanie programu merytorycznego. W tym samym roku w mieście przygotowano także Wystawę Rolniczo-Przemysłową, na której przedstawiono osią-

⁶ F. Araszekiewicz, *Hieronim Łopaciński*, Lublin 1929, s. 22.

⁷ WBP Lublin, DZZS, Odpisy dokumentów, notatki i materiały dotyczące pomnika Unii Lubelskiej w Lublinie, rkps 576.

⁸ „Gazeta Lubelska” 1904, nr 6, s. 1.

⁹ WBP Lublin, DZZS, Korespondencja Mariana Sokołowskiego, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego do Hieronima Łopacińskiego, dotycząca Kaplicy Trójcy Świętej w Lublinie, rkps 1366, k. 1–9.

gnięcia Lubelszczyzny w różnych dziedzinach ówczesnej produkcji rolniczej i przemysłowej. Ekspozycja składała się z pięciu dużych działów – Dział Etnograficzny i Szkolny zorganizował Hieronim Łopaciński. Na planszy poświęconej tej wystawie zaprezentowano m.in. listy profesora do wystawców i dyplom uznania dla wkładu Hieronima Łopacińskiego w organizację ekspozycji.

Lubelski bibliofil miał wiele planów, jednak ich realizację przerwała tragiczna śmierć latem 1906 r. Łopaciński zmarł 25 sierpnia w wyniku obrażeń odniesionych w wypadku i został pochowany na cmentarzu przy ul. Lipowej. Ostatnia plansza zawiera m.in. rękopis relacji Konstantego Kietlicza-Rayskiego – naocznego świadka wypadku¹⁰ oraz wspomnienia bliskich Łopacińskiemu.

Dopełnieniem dwunastu plansz było kalendarium, opracowane na podstawie monografii patrona Biblioteki¹¹, które pozwoliło przybliżyć najważniejsze fakty z jego życia.

W drugiej części wystawy skoncentrowano się na najważniejszych obszarach działalności naukowej Hieronima Łopacińskiego oraz najistotniejszych publikacjach i odkryciach z nimi związanych. Jako element łączący całość, wykorzystano wiersz Kazimierza Andrzeja Jaworskiego pt. *Wiersz o Łopacińskim*, opublikowany w księdze jubileuszowej wydanej z okazji 50-lecia Książnicy, zaczynający się od słów:

„Któż go nie znał w Lublinie? Z zarośniętą brodą,
Abnegat w okularach, spoza których oczy
Spoglądały poważnie i mądrze, choć młodo,
Po znajomych ulicach do gimnazjum kroczył”¹².

Na podstawie spuścizny znajdującej się w zbiorach specjalnych Biblioteki¹³ (rękopisy, starodruki, fotografie, atlasy), księgozbioru zgromadzonego przez profesora oraz publikacji dotyczących biografii i pracy naukowej badacza, zaprezentowano Łopacińskiego jako językoznawcę, historyka literatury, etnografa, historyka, archeologa i bibliofila. Wśród rękopisów na uwagę zasługuje korespondencja Łopacińskiego z wieloma ówczesnymi ludźmi nauki i uznanymi autorytetami z różnych dziedzin m.in. z Janem Karłowiczem, Janem Łosiem, Michałem Federowskim, działaczami społeczno-kulturalnymi, historykami, jak np. hrabina Maria Ronikierowa czy ks. Jan Ambroży Wadowski. Powyższa korespondencja – to jeden z największych zespołów epistolarnych, pozostawionych przez polskich badaczy przełomu XIX i XX w., a także doskonałe źródło do poznania ich wzajemnych relacji¹⁴.

¹⁰ WBP Lublin, DZZS, Konstanty Kietlicz-Rayski, Tragiczny skon Hieronima Łopacińskiego, rkps 1810, k. 1–9.

¹¹ A. Uljasz, *Hieronim Łopaciński 1860–1906: człowiek, dzieło, pamięć*, Lublin 2006.

¹² *Hieronim Łopaciński i biblioteka jego imienia w Lublinie 1907–1957*, red. Feliks H. Araszkiwicz, Lublin 1957, s. 9. Wiersz ten został wydany także w formie druku bibliofilskiego pt. *Trzy wiersze bibliofilskie* (Lublin 1957), razem z wierszami Wiktora Gomułickiego i Józefa Czechowicza, jako upominek dla uczestników uroczystości 50-lecia Biblioteki im. Hieronima Łopacińskiego w dniu 30 VI 1957 r. w Lublinie.

¹³ Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 marca 2020 r. kolekcja zbiorów specjalnych z księgozbioru Hieronima Łopacińskiego została włączona do Narodowego Zasobu Bibliotecznego, zob. G. Figiel, *Kolekcja z księgozbioru Hieronima Łopacińskiego w Narodowym Zasobie Bibliotecznym*, „Notes Konserwatorski”, 2020, nr 22, s. 15–29.

¹⁴ M. Kwiatkowska, *Korespondencja Hieronima Łopacińskiego jako źródło do ba-*

Jako językoznawca i historyk literatury interesował się przede wszystkim historią języka polskiego, odkrył i opracował wiele zabytków języka staropolskiego, m.in. tzw. „fragment Łopacińskiego” – jeden z najcenniejszych i najstarszych rękopisów prezentowanych na wystawie. Zachowany fragment pochodzi prawdopodobnie z kazania lub komentarza do liturgii Bożego Narodzenia i składa się na niego 11 pasków o szerokości od 7 do 12 mm. Ten niepozorny rękopis, który odkrył Hieronim Łopaciński w oprawie nieznanego starego druku, przez badaczy jest datowany na koniec XIV w. i najprawdopodobniej jest częścią kosztownego, wykonanego z niezwykłą starannością, dzieła. Możliwe, że należało ono do biblioteki królowej Jadwigi, która zgromadziła obszerną kolekcję prac o tematyce religijnej w języku polskim¹⁵.

Duże uznanie zapewniło Łopacińskiemu odkrycie w latach 90. XIX w. w jednej z prowincjonalnych bibliotek kościelnych, eksponowanej na wystawie, najstarszej polskiej sztuki drukowanej zatytułowanej *Sąd Parysa królewicza trojańskiego*. Najdawniejsza gra polska drukowana z 1542 r., będącej w dużej części przekładem łacińskiego dramatu *Judicium Paridis* autorstwa Jakuba Lochera. W 1898 r. ukazały się „Prace Filologiczne” z *Sądem Parysa* opracowanym do druku przez Łopacińskiego; w 1897 r. tekst z komentarzami wydano w osobnej odbitce¹⁶.

W części dotyczącej historii literatury na uwagę zasługuje również jubileuszowe wydanie *Figlików* Mikołaja Reja, opublikowane w 1905 r. z okazji czterechsetnej rocznicy urodzin poety. Jest to fototypowy przedruk tekstu pochodzącego z drugiego wydania dzieła z 1574 r., w pięknej szacie graficznej, na oryginalnym papierze czerpanym z epoki. Hieronim Łopaciński, ceniący twórczość Reja, opatrzył to wydawnictwo komentarzem krytycznym, umieszczonym po tekście głównym. Na wystawie również zaprezentowano egzemplarz korektorski, który jest dowodem na to, że Łopaciński dokonał korekty całości tekstu¹⁷. W tej części ekspozycji umieszczono także materiały dotyczące planowanej, ale ostatecznie niewydanej „Księgi Mickiewiczowskiej”, publikacje autorskie, bądź zredagowane przez Łopacińskiego związane z językoznawstwem i historią literatury, a także dokumenty Akademii Umiejętności w Krakowie, informujące o powołaniu go na korespondenta i współpracownika Komisji Językowej tej instytucji.

Kolejna dziedzina działalności uczonego to etnografia, którą zaczął badać jeszcze jako student. Jak wspominał Adam Antoni Kryński „już w bardzo wczesnej młodości interesował się ludem wiejskim, jego życiem, zwyczajami, obrzędami, pieśniami i podaniami, które zapisywał i skrzętnie gromadził jako materiał do badań naukowych”¹⁸. Część materiałów została opublikowana, m.in. w „Wiśle”, w postaci studiów i przyczynków, w wyborze zaprezentowanych na wystawie, część zachowała się w formie różnego rodzaju notatek znajdujących się w jego spuściźnie rękopiśmiennej przechowywanej w Dziale Zbiorów Specjalnych WBP, spośród nich wyeksponowano te dotyczące zagadek, przysłów, legend i podań ludowych.

---

dań ruchu wydawniczego w Polsce na przełomie XIX i XX wieku, w: *Hieronim Łopaciński: epoka, ludzie, region*, red. Z. Bieleń, Lublin 2006, s. 51.

¹⁵ W. Wydra, W.R. Rzepka, *Fragment Łopacińskiego. Z problemów krytyki i analizy tekstu*, Warszawa 1980, s. 309–332 (nadb. „Prace Filologiczne”, 1980, z. 29); *Skarby Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie*, red. G. Figiel, Lublin 2017, s. 46–47.

¹⁶ A. Uljasz, dz. cyt., s. 142–143.

¹⁷ Tamże, s. 129.

¹⁸ Tamże, s. 256.

Przedmiotem badań Łopacińskiego była także historia i archeologia. Interesował się zarówno historią ziem polskich, historią powszechną, jak też przeszłością Lublina i Lubelszczyzny. Wiele uwagi poświęcił historii miasta, w którym mieszkał przez 22 lata, o czym świadczą zarówno opublikowane materiały, jak i te, które pozostały w rękopisach. Na wystawie zwiedzający mogli zobaczyć m.in. rękopis *Ilustrowanego przewodnika po Lublinie* Marii Ronikierowej z odręcznymi poprawkami badacza, rękopis artykułu o Stanisławie Staszycu opublikowanego w „Ziemi Lubelskiej” w 1906 r. oraz materiały rękopiśmienne zebrane przez Hieronima Łopacińskiego dotyczące dziejów cechów, które zajmowały istotne miejsce wśród zainteresowań lubelskiego badacza. Zagadnieniem tym Łopaciński zajmował się od 1887 r. i wówczas analizował historię działalności rzemieślniczej w różnych miastach Polski. Historia lubelskich cechów szczególnie zainteresowała go, gdy odnalazł cenne materiały przeglądając księgozbiór pojezuicki w Lublinie, w tym – akta lubelskiego cechu złotników. Podczas kwerend dotarł również do materiałów dokumentujących funkcjonowanie cechów mularskiego, kamieniarskiego, felczerów czy krawieckiego¹⁹.

Publikacje Łopacińskiego z zakresu archeologii obejmują komunikaty o nowo odkrytych stanowiskach oraz recenzje i noty recenzyjne prac polskich, a zwłaszcza obcojęzycznych. Między innymi ogłaszał wiadomości o wykopaliskach, wynotowane z dawnych rękopiśmiennych i drukowanych źródeł historycznych. Początkowo większość swych prac na tematy archeologiczne drukował w „Wiśle”, z którą współpracował od 1887 r., potem stał się czynnym współpracownikiem „Światowita”²⁰. Z redaktorem obu tych czasopism – Erazmem Majewskim, twórcą Muzeum Archeologicznego w Warszawie, nazwanego później jego imieniem, współpracował do śmierci²¹. Dowodem na to, że kontakty obu naukowców dotyczyły nie tylko archeologii, a z czasem przerodziły się w pełne szacunku koleżeństwo²² jest wydana w 2017 r. przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Lublinie i Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie, *Korespondencja Erazma Majewskiego z Hieronimem Łopacińskim* prezentowana na wystawie wraz z oryginałem jednego z listów znajdujących się w Bibliotece.

Hieronim Łopaciński był także inicjatorem i współorganizatorem otwartej 4 VI 1901 r. w Lublinie, Wystawy Przedmiotów Sztuki i Starożytności, w której programie miał znaleźć się m.in. „Oddział antropologiczny, archeologii przedhistorycznej, krajoznawstwa i ludoznawstwa”²³. Było to niezwykle ważne wydarzenie zarówno dla profesora, jak i dla miasta. W gmachu poddominikańskim zgromadzono około 4000 eksponatów z różnych dziedzin (malarstwo, przemysł artystyczny, sztuka ludowa, muzykalia, militaria, rękopisy, stare druki, archeologia, numizmatyka, paramenty kościelne)²⁴, spisanych w opracowanym przez Łopacińskiego katalogu, którego rękopis i wersję opublikowaną można było obejrzeć na wystawie. Cennym

¹⁹ Tamże, s. 225.

²⁰ J. Gurba, *Działalność Hieronima Łopacińskiego w dziedzinie archeologii*, w: *W kręgu Hieronima Łopacińskiego*, red. T. Jeziorski, Lublin 1977, s. 96.

²¹ J. Gurba, *Zainteresowania Hieronima Łopacińskiego pradziejami Lubelszczyzny*, w: *Hieronim Łopaciński: epoka, ludzie, region*, red. Z. Bieliń, Lublin 2006, s. 213.

²² *Korespondencja Erazma Majewskiego z Hieronimem Łopacińskim*, oprac. M. Krajewska, Lublin, 2017, s. 16.

²³ J. Gurba, *Zainteresowania Hieronima Łopacińskiego pradziejami Lubelszczyzny*, w: *Hieronim Łopaciński: epoka, ludzie, region*, red. Z. Bieliń, Lublin 2006, s. 214.

²⁴ M. Trojnecka, *Hieronim Łopaciński, jego zbiory i biblioteka jego imienia*, w: *Życie artystyczne Lublina 1901–2001*, red. L. Lameński, Lublin 2001, s. 25.

dokumentem pozostałym po Wystawie Przedmiotów Sztuki i Starożytności jest *Album wystawy przedmiotów sztuki i starożytności w Lublinie* (1901), zawierający fotografie zabytków i sal ekspozycyjnych, wykonane przez zakład fotograficzny Wiktorii Sierocińskiej z Lublina, których kilka zaprezentowano w Galerii WBP.

Jako uczony i bibliofil Hieronim Łopaciński konsekwentnie powiększał swój księgozbiór od chwili przybycia do Lublina w 1884 r., jednak jego zainteresowania bibliofilskie były już widoczne w latach szkolnych i w okresie studiów uniwersyteckich²⁵. W powiększaniu księgozbioru pomagały Łopacińskiemu kontakty z księgarzami, z innymi bibliofilami, a także prowadzone kwerendy w bibliotekach. Zgromadzone cenne zbiory przede wszystkim służyły mu do pracy, ale gromadził je także z myślą o przyszłej bibliotece publicznej w Lublinie²⁶, co wynika m.in. z opublikowanego w „Kalendarzu Księgarni Religijnej na rok 1906” artykułu *Słowo o potrzebie zakładania muzeów i bibliotek miejscowych i prowincjonalnych, czy projektu statutu biblioteki publicznej w Lublinie* autorstwa Łopacińskiego – rękopisy obu dokumentów były prezentowane na wystawie. W 1907 r., kolekcja ta została odkupiona od spadkobierców przez Towarzystwo Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego i dała początek zbiorom Biblioteki im. Hieronima Łopacińskiego. Wybrane egzemplarze z księgozbioru profesora doskonale uzupełniały prezentacje kolejnych dziedzin zainteresowań badacza, co jest szczególnie interesujące, ponieważ część publikacji posiada specjalne oprawy (brązowy półskórek, ze złoceniami na grzbiecie, uwzględniającymi autora i tytuł dzieła oraz inicjały HŁ), niektóre oznaczono suchą pieczęcią o treści „Hieronim Łopaciński”²⁷, wybrane właściciel sygnował odłączną notą na karcie tytułowej.

Podsumowaniem ekspozycji i jednocześnie dowodem na to, że idea powstania biblioteki publicznej w Lublinie została zrealizowana jest prezentacja pierwszego protokołu Towarzystwa Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego, fotografii pierwszej siedziby Biblioteki, pierwszych katalogów, publikacji jubileuszowych oraz najobszerniejszej monografii *Hieronim Łopaciński 1860–1906, człowiek dzieło pamięć*, autorstwa Adriana Uljasza, wydanej w 2006 r.

Wystawa stanowiła uroczyste wprowadzenie do obchodów 115. rocznicy powstania Biblioteki im. Hieronima Łopacińskiego, która będzie świętowana w roku 2022. Uzupełnieniem ekspozycji stacjonarnej „...*jak dobrze być po kartach przeszłości – wędrowcem!*”. *Wspomnienie o Hieronimie Łopacińskim* jest wystawa wirtualna, która jest dostępna na stronie Biblioteki.

Summary

Text published in connection with the 115th anniversary of death of the patron of the Hieronim Łopaciński Regional Public Library in Lublin falling in 2021, presenting the organisation of the jubilee exhibition “...*how good it is to be on the pages of the past – a wanderer!*”. *Memories of Hieronim Łopaciński*. The leading idea of the exhibition was to show the profile of one of the most important figures of Lublin at the turn of the 19th century, a man of versatile interests and passions, a teacher in a gymnasium school in Lublin, but first of all a bibliophile, linguist, historian of literature, ethnographer, researcher of the history and culture of the Lublin region.

²⁵ M. Gawarecka, *Hieronim Łopaciński – bibliotekarz i bibliofil*, w: *Hieronim Łopaciński i biblioteka jego imienia w Lublinie 1907–1957*, red. F. H. Araszkiwicz, Lublin 1957, s. 75.

²⁶ A. Uljasz, *Hieronim Łopaciński – bibliofil, bibliograf i bibliotekarz*, w: *Hieronim Łopaciński: epoka, ludzie, region*, red. Z. Bieleń, Lublin 2006, s. 105.

²⁷ E. Hadrian, *Literatura piękna w zbiorach Hieronima Łopacińskiego*, tamże, s. 81.

Резюме

Текст опубликован в связи со 115-летием со дня смерти патрона Люблинской Воеводской Публичной Библиотеки им. Иеронима Лопацинского и рассказывает о юбилейной выставке под названием «...как хорошо быть по страницам прошлого – скитальцем!». Воспоминания об Иерониме Лопацинском. Основная идея выставки заключалась в том, чтобы представить профиль Иеронима Лопацинского, одного из важнейших деятелей Люблина на рубеже XIX и XX веков, человека с разносторонними интересами и увлечениями, учителя Люблинской гимназии, но прежде всего библиофила, лингвиста, историка литературы, этнографа, исследователя истории и культуры Люблинского региона.